

24.

St. med. nr. 18.

(1920)

Om godkjendelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull: a) med A/S Bjørnøen, Stavanger, om 30 000 tonn; b) med A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen, Bergen, om 10 000 tonn, og c) med Kings Bay Kul Co., Aalesund, om 30 000 tonn.

Handelsdepartementets innstilling av 28de mai 1920, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsråd Stuevold-Hansen.)

For å yde Bjørnøen A/S, Stavanger, økonomisk støtte til fullførelse av selskapets anlegg på Bjørnøen så det kunde opta skibning av kull til Norge oprettet Handelsdepartementet under 28de mai f. å. en kontrakt med selskapet om kjøp av inntil 15 000 tonn kull, og med utbetaling som forskudd på leveransen av et beløp på inntil 1 million kroner. I Stortingsproposisjon nr. 183 for 1919 anmodet regjeringen Stortinget om å godkjenne den avsluttede kjøpekontrakt, hvilket blev gjort ved stortingsbeslutning av 11te juli f. å. Ifølge kontrakten skulde minst halvparten av kullpartiet leveres innen utgangen av 1919 og resten innen utgangen av 1920. Da selskapet trengte penger til sine anlegg blev i henhold til kontrakten det nevnte forskudd på 1 million kroner utbetalt i løpet av sommeren. Det lykkedes

imidlertid ikke selskapet å få sine transport- og losseanlegg på Bjørnøen ferdig før sist i september trods forceret arbeidsdrift. Av denne grunn og dessuten på grunn av usedvanlig og langvarig stormveir siste høst fikk selskapet ialt kun skibet ca. 2000 tonn kull, mens ca. 6000 måtte bli liggende igjen på øen. 2 skibe som skulde hente kull måtte gjøre vendereise på Ishavet.

Det forcerete arbeide med transportanleggene samt forberedelsen av produksjonen for 1920 medførte at produksjonen i 1919 heller ikke blev så stor som planlagt.

Kulleksporten i år begyndte i mai og selskapet forutsetter innen høsten å få skibet henvend 30 tusen tonn kull. Da anleggene på grunn av den forcerete drift var blitt adskillig dyrere enn beregnet og selskapet for å kunne opretholde kontinuerlig drift også

Om godkjendelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull.

om vinteren til opnåelse av det forutsatte kvantum trengte ca. 1¹/₂ million kroner, fant det ifjor høst å måtte henvende sig til staten om yderligere støtte. Under 28de oktober f. å. fremkom selskapet med en lengere fremstilling bilagt med karter og tegninger over de utførte og planlagte anlegg m. v.

Samtidig oversendte selskapet vedlagte rapport av 24de oktober f. å. fra det engelske grubeingeniørfirma Fennell, Green & Booth angående kullforekomstene og disses fremtidige utnyttelse m. v.¹⁾. Man vedlegger likeledes styrets beretning og regnskap for 1919; en «Sammenligning mellom Spitsbergen- og Bjørnøkull» samt en rapport om et fremtidig havneanlegg i Sydhavnen.¹⁾

Endel av styrets medlemmer stillet sig personlig ansvarlige for vel 1/2 million kroner, men da selskapet ikke så utvei til å skaffe flere midler, stod det likeoverfor spørsmålet om å søke foretagendet solgt til utlendinger. Der var skjedd henvendelser fra utenlandsk hold om salg, men selskapets ledende menn vilde nødig selge forekomstene.

Samtidig med at spørsmålet om økonomisk støtte for Bjørnøen A/S første gang oppstod kom der også andragende om lån eller annen støtte fra statens side til A/S De Norske Kulfelte r Spitsbergen, Bergen, men forhandlingene med selskapet var ikke på den tid da proposisjonen vedkommende Bjørnøen A/S blev fremsatt ført så langt at man kunde fremkomme med noget forslag; jfr. hvad der herom er anført i St. prp. nr. 183 for 1919, side 4. Under behandlingen i Stortinget av spørsmålet om godkjennelse av kontrakten med Bjørnøen A/S uttalte imidlertid Handelsministeren at det antagelig vilde vise sig formålstjenlig også å kjøpe kull fra andre selskaper på Spitsbergen, og at han antok at Stortinget under de vanskelige kullforhold ikke vilde motsette sig at regjeringen, om den fant det

¹⁾ Medfølger som utrykt bilag.

riktig, også kjøpte kull fra andre selskaper der nord.

A/S De Norske Kulfelte r Spitsbergen har sine felte r beliggende øst for Advent Bay mellem denne fjord i vest og De Geers dal i øst. Selskapet stiftedes i 1916 med en aktiekapital av kr. 1 500 000,00, men i konstituerende generalforsamling samme år blev aktiekapitalen utvidet til kr. 3 000 000,00. Forberedende arbeide r sattes igang i 1916 og senere skal selskapet ha utført betydelige anlegg for å forberede en større drift.

Da man efter fremlagte analyser av selskapets kull hadde grunn til å frygte for at disse var mindre skikket som dampskibskull og vesentlig egnet sig til stasjonere fyringsanlegg og især som husholdningskull, fant departementet ikke å burde avslutte nogen kontrakt med dette selskap før der blev anledning til å se hvorledes de kull som selskapet førte til landet i løpet av sommeren 1919 blev bedømt.

Av den beholdning selskapet ifjor sommer førte til landet blev der solgt endel til Hindø Dampskibsselskap, Sigerfjord, men med det resultat at vedkommende dampskibsselskap var meget misfornøiet med kullenes beskaffenhet. Fra andre som kullsel-skapet ifjor sommer solgte kull til foreligger der imidlertid tilfredsstillende uttalelser, således fra A/S Johan G. Martens & Co., Bodø, Narvik Provianteringsråd, føreren av S/S Hogstad, Larvik, og A/S Eidsvaag Fabriker, Bergen. Departementet fant under disse omstendigheter ifjor sommer ikke å burde avslutte nogen kontrakt, idet man særlig la vekt på å sikre tilførsel av kull tjenlige til fyring ombord på ruteskibene i det nordlige Norge.

Fra selskapet innkom der imidlertid ut-på høsten ifjor fornyet andragende om et lån å betrakte som forskudd på fremtidig kull-leveranse.

Selskapet har også i vinter satt en mindre drift igang, og det håber å få ut så meget kull at der i løpet av sommeren kan skibes ca. 10 000 tonn til Norge. Selskapet har på flere måter søkt å reise kapital uten at dette er lykkedes, og det fremholdt for

Om godkjendelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull.

departementet, at hvis staten ikke nu vilde støtte, var der ingen annen utvei enn å realisere.

Også fra et 3dje kullselskap på Spitsbergen, nemlig A/S Kings Bay Kul Co., Aalesund, innkom der ifjor høst andragende om støtte fra statens side.

Angående dette selskaps felt bemerkes, at det okkupertes av Chr. Anker i 1909 og går fra sydsiden av English Bay nordover og rundt Kings Bay til Blomstrands havn.

På dette felt forekommer kullførende berglag, og forekomstene av kull på dette sted er kjent siden gammel tid. Allerede i 1861 blev forekomstene gjort til gjenstand for geologiske undersøkelser av svensken Blomstrand.

Efterat Chr. Anker hadde okkupert området blev der i 1910, 1911, 1912 og 1913 sendt ekspedisjoner for nærmere å undersøke feltet.

I 1916 erhvervedes feltet av det nuværende aktieselskap, A/S Kings Bay Kul Co. bestående av Peder S. Brandal, M. Knudsen og advokat Trygve Klausen for en kjøpesum av kr. 250 000,00. Dette selskap foretok i de nærmest følgende år de fornødne anlegg for å sette drift igang og i de 3 anleggsår 1917, 1918 og 1919 førtes til Norge kull for en bruttoværdi av ca. 4,5 millioner kroner.

Anlegget skal efter hvad der opplyses nu på det nærmeste være ferdig. Når kaien blir ferdig, hvilket skulde kunne ventes i slutten av juni i år, mener selskapet at det kan gå til hel drift efter den plan der er lagt. I inneværende år mener det å kunne skibe henved 30 000 tonn. Der er bygget ca. 40 større og mindre hus og 2 lysanlegg. Videre er bygget trådløs telegraf, maskinverksted, anlagt vannverk, samt bygget en 2 km. lang jernbane. Selskapet har 5 lokomotiver, 30 jernbanevogner, en hel del grubevogner og nødvendig materiell ellers. Selskapet kan huse ca. 350 mann om sommeren og ca. 250 om vinteren.

Selskapet har opplyst at det har et større lån i Aalesunds Kreditbank, samt at det

trenger yderligere midler til fortsettelse av driften. Da selskapet ikke vilde kunne erholde yderligere lån i denne bank, og selskaps aksjonærer som kun består av de 3 ovennevnte herrer ikke så utvei til å skaffe de betydelige midler som trenges til fortsatt kontinuerlig drift utover våren og forsommeren og til iverksettelse av eksporten i år, stod også dette selskap likeoverfor nødvendigheten av å realisere, hvis det ikke fikk støtte av staten.

Da kulldriften på Spitsbergen hovedsakelig foregår med norske arbeidere og Norges interesser efter at Norge nu står i begrep med å overta suvereniteten over Spitsbergen, tilsier at kulldriften på Spitsbergen såvidt mulig blir på norske hender, fant departementet at man om mulig burde søke å forhindre at de norske selskaper gikk over på utenlandske hender.

Som et vesentlig moment for denne oppfatning talte ennvidere sterkt den omstendighet at det under den med de utenlandske makter forestående drøftelse av den norske regjeringens forslag til bergverksordningen for Spitsbergen ansåes å være av stor betydning at om mulig ingen av de nuværende norske selskaper som har optatt drift gikk over på utenlandske hender.

De stigende vanskeligheter med landets kullforsyning og særlig betydningen av under en eventuell stans eller vesentlig innskrenkning i kulltilførselen fra England å kunne såvidt mulig sikre opretholdelsen av dampskibstrafikken i det nordlige Norge ved hjelp av Spitsbergenkull tilsa likeledes at staten støttet de norske selskaper i størst mulig utstrekning.

Da Stortinget i november 1919 var samlet til en kortere høstsesjon fant regjeringen forinnan man eventuelt gikk til opprettelse av kjøpekontrakter med forskudsvis utbetaling på leveranser av kull å burde forelegge saken for Stortingets presidentskap. I et møte mellem presidentskapet og regjeringen den 17de november 1919 blev spørsmålet drøftet og efter de faldne uttalelser fra flere

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull.

av presidentskapets medlemmer såvel som fra medlemmer av regjeringen måtte man gå ut fra at det var den almindelige opfatning på møtet at staten burde strekke sig så langt som rimelighet tilsa for å forhindre at de på norske hender værende kullselskaper gikk over på utenlandske hender, samt at man burde sikre landet størst mulig kulltilførsel fra Spitsbergen.

A/S Bjørnøen.

Efter fortsatte inngående forhandlinger avsluttet departementet en kontrakt hvor-etter selskapet forplikter sig til å levere yderligere inntil 15 000 tonn kull cif. havn Bodø eller nordenforliggende norsk havn efter departementets nærmere bestemmelse. Av dette parti og det ifølge kontrakten av ifjor kjøpte parti eller til- sammen 30 000 tonn kull skal $\frac{1}{3}$ leveres i hvert av årene 1920—1922. Som yderligere forskudd på leveransene har departementet under 24de desember f. å. anvist selskapet til utbetaling kr. 650 000,00 og under 19de mars d. å. yderligere kr. 350 000,00. Man vedlegger gjenpart av den oprettede forlagskontrakt¹⁾ og av det av selskapet utstedte pantsettelsesdokument¹⁾. Ennvidere vedlegges gjenpart av et av selskapets hovedaksjonærer utstedt håndgivelsesdokument¹⁾ med påtegning omfattende aktiemajoriteten (2100 av selskapets 4000 aktier). I henhold til denne håndgivelse har staten rett til innen 30te november 1920 å kjøpe disse aktier til omforenet kurs. Såfremt håndgivelsen ikke blir akseptert har de samme aksjonærer forpliktet sig til inntil 30te november 1923 ikke å medvirke til at selskapets besiddelser på Bjørnøen selges til utlandet.

På grunn av den nuværende vanskelige kullsituasjon har departementet truffet avtale med selskapet, der som ovenfor nevnt allerede har begyndt skibningen av kull til det nordlige Norge, om at selskapets hele produksjon i år skal leveres fortrinsvis til rutetelskaperne nordpå efter departementets nærmere bestemmelse. Ennvidere har sel-

skapet erklært sig villig til å levere mindre partier til fiskefartøier hvis eiere på grunn av feilslagent fiske ønsker å kjøpe kull fob. Bjørnøen og selv å avhente disse med sine fartøier. Sådanne leveranser er allerede begyndt å finne sted.

A/S De Norske Kulfelder Spitsbergen.

Under de fortsatte forhandlinger med dette selskap fremkom der tilbud fra det engelske selskap The Northern Exploration Co. om kjøp av aktiene. Direksjonen fant derfor å måtte forelegge spørsmålet om salg av aktiene eller om optagelse av et lån gjennom staten for selskapets aksjonærer på en generalforsamling medio desember 1919. Majoriteten av de fremmøtte aksjonærer stemte for salg, men da generalforsamlingen ikke var beslutningsdygtig, blev ny generalforsamling berammet til 30te desember 1919.

For å forhindre salget tilbød departementet efter en ny forhandling med representanter for selskapet og efter fornyet drøftelse av saken i en regjeringskonferanse i skrivelse av 24de desember f. å. selskapet å oprette en kjøpekontrakt på inntil 10 000 tonn kull mot at der stilledes sikkerhet for at aktiemajoriteten i et tidsrum av 3 år forblev på norske hender. Man gikk ennvidere med på under visse forutsetninger å utbetale selskapet et forskudd på inntil kr. 750 000,00.

På den nevnte generalforsamling den 30te desember 1919 blev det besluttet å bemyndige bestyrelsen til å opta lån eller forskudd på leveranse av kull og til å pantsette selskapets eiendomme.

Som det vil fremgå av den medfølgende gjenpart av den oprettede kjøpekontrakt¹⁾ skal selskapet levere cif. havn i Bodø eller nordenforliggende norsk havn efter departementets bestemmelse ca. 2000 tonn kull i 1920, ca. 3000 tonn i 1921 og ca. 5000 tonn i 1922. Departementet har under 3dje januar 1920 anvist selskapet til utbetaling et forskudd på kr. 250 000,00 og den 24de mars

1) Medfølger som utrykt bilag.

1) Medfølger som utrykt bilag.

Om godkjendelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull.

1920 til utrustning til våren og montering av en provisorisk taugbane nr. 2 yderligere kr. 250 000,00. Man har ennvidere gått inn på å erlegge yderligere kr. 250 000,00 i forskudd hvis selskapets direksjon beslutter å montere den permanente taugbane. Selskapet opgir å ha det nødvendige maskineri og materialer til disse to taugbaner beroende på Spitsbergen.

Man vedlegger ennvidere gjenpart av det utstedte pantsettelsesdokument¹⁾ samt av selskapets skrivelse av 18de mars 1920 med bilag¹⁾, utvisende opgave over de 1600 av selskapets 3000 aktier à kr. 1000,00, som er påstemplet klausul om at vedkommende aktiebrev i en tid av 3 år fra 30te desember 1919 ikke kan selges til utlendinger.

Da kullmangelen i det nordlige Norge for tiden er meget stor også forsåvidt angår industrielle bedrifter og husbruk og departementet som ovenfor nevnt antar at kullene fra dette selskaps felter er mindre skikket som dampskibskull, har man erklært ikke å ville benytte statens rett til å få levert 2000 tonn i år, idet man forutsetter at minst dette kvantum avsettes i det nordlige Norge. Ifølge meddelelse fra selskapets direksjonsformann har selskapet allerede avsluttet kontrakt om salg av 5000 tonn kull til kjøpere i Troms fylke.

A/S Kingsbay Kul Co.

Også til dette selskap er der kommet tilbud om kjøp av forekomstene og en representant for et engelsk selskap har i den anledning opholdt sig lengere tid i Aalesund. Selskapets aksjonærer, som nødvendig vil selge disse forekomster i hvilke de har nedlagt meget arbeide og en større kapital, henstillet derfor påny i vinter til staten å kjøpe hele dets produksjon for kommende sæson samt ca. 11 000 tonn kull som det hadde liggende i Bodø, Kabelvåg, Lødingen og Kasfjord. Forutsetningen for et sådant kjøp måtte imidlertid være at staten ydet selskapet et forskudd på inntil 3 millioner kroner for å sette det istand til å iverk-

sette en større drift og eksport i kommende sommer.

Da kullnøden i det nordlige Norge i begyndelsen av dette år blev meget prekær og selskapets kull ifølge fremlagte analyser og uttalelser måtte ansees som brukbare for dampskibsfyring, besluttet departementet å sikre sig selskapets hele produksjon for kommende sæson og departementet fikk dessuten anledning til å øve innflydelse på salget av de ovennevnte her i landet værende kullbeholdninger, så disse for den største del blev anvendt ved den statsunderstøttede dampskibstrafikk i det nordlige Norge.

Som det vil sees av den i avskrift vedlagte kjøpekontrakt¹⁾ har selskapet forpliktet sig til å levere staten sin hele produksjon for denne sæson, 20 000 à 30 000 tonn med undtagelse av ca. 2000 tonn som selskapets eiere selv trenger til sitt eget behov. Kullene blir å levere cif. Bodø eller nordenforsliggende norsk havn efter departementets nærmere bestemmelse.

Som forskudd på leveransen har departementet anvist til utbetaling den 1ste mai 1920 1 million kroner og man har forpliktelse til å utbetale yderligere 1 million kroner den 1ste juli og 1 million kroner den 15de september 1920. Den siste termin forfaller dog ikke til betaling medmindre selskapet innen 15de september har bragt til Norge minst 10 000 tonn kull.

De kull som er utbrutt i Kingsbay og ligger rede til skibning er nu ifølge kontrakten statens eiendom, likesom kullene blir statens efterhvert som de brytes ut.

Selskapet har forpliktet sig til i året 1920 ikke å foreta salg eller pantsettelse av selskapets eiendele og rettigheter, likesom aksjonærene har forpliktet sig til i samme tidsrum ikke å selge aktiemajoriteten uten statens samtykke.

For riktig opfyllelse av kontrakten inestår selskapets 3 aksjonærer d'hr. Peter S. Brandal, M. Knudsen og Trygve Klausen en for alle og alle for en og de har utstedt solaveksler til et beløp av 3 millioner kroner.

1) Medfølger som utrykt bilag.

1) Medfølger som utrykt bilag.

Om godkjendelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull.

Angående disse herrers soliditet har man innhentet erklæringer bl. a. fra Norges Bank.

Da departementet ikke for tiden fant å kunne binde staten til kjøp av så store mengder kull i de nærmest kommende år, kunde selskapet av hensyn til dets gjeld til Aalesunds Kreditbank ikke forplikte sig til utover 31te desember 1920 ikke å foreta salg eller pantsettelse av selskapets eiendeler eller rettigheter eller til ikke å selge aktiemajoriteten, men aksjonærene har i en skrivelse av 8de april d. å., hvorav gjenpart vedlegges¹⁾, forpliktet sig til på visse vilkår å inngå på lignende bestemmelser for årene 1921 og 1922.

Som det vil sees av de med de 3 selskaper oprettede kontrakter har staten adgang til å øve sådan kontroll over selskapene som den måtte finne fornødent og selskapene erstatter departementet de med denne kontroll forbundne utgifter.

Som forholdene lå an har dette departe-

1) Medfølger som utrykt bilag.

ment ansett sig bemyndiget til å avslutte de forannevnte kontrakter, idet dog bemerkes, at de enkelte kullkjøp har vært inngående drøftet i regjeringskonferanser forinnen endelig kontrakt blev avsluttet.

Man finner imidlertid at de avsluttede kullkjøp bør undergives kongelig approbasjon, og at en meddelelse om saken bør tilstilles Stortinget.

I henhold til det anførte tillater man sig å

innstille:

1. At de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull:
 - a. Med A/S Bjørnøen, Stavanger, om 30 000 tonn,
 - b. med A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen, Bergen, om 10 000 tonn og
 - c. med A/S Kings Bay Kul Co., Aalesund om 30 000 tonngodkjennes;
2. at gjenpart av dette foredrag tilstilles Stortinget.